

BAĞLILIK EMRİ/YEMİNİ METİNLERİNE YENİ ASUR KRALI ASARHADDON DÖNEMİNDEN ÖRNEKLER

EXAMPLES OF LOYALTY/RESCRIPT DOCUMENTS FROM NEO-ASSYRIAN KING ESARHADDON RULE

Nurgül YILDIRIM*

Özet

M.Ö. 681-669 yılları arasında Asur tahtına çıkan Asarhaddon, Asur'un bir dünya imparatorluğu olma yolundaki çabasına ivme kazandırmış, düzenlediği seferlerle Mısır'ın fethini gerçekleştirmiştir. Yine bu seferlerle Anadolu üzerinde de hâkimiyetini sağlamlaştıran kral, bu hâkimiyetin kalıcılığını sağlamak için ele geçirdiği krallıklara bağlılıklarını ispatlayacak antlaşmaları zorunlu kılmıştır. Bu çalışmada Asur Kralı Asarhaddon'un egemenliği döneminde Anadolu ve yakın çevresinde kutsal bir zemine oturttuğu ve Asur'a bağlı krallıklara uyguladığı bağlılık yemini emirlerini içeren metinler çerçevesinde kralın izlediği yayılmacı politikaların analizi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yeni Asur Dönemi, Krali Yemin, Asarhaddon, Vasallık Antlaşmaları, Veraset Metinleri

Abstract

Esarhaddon, who acceded to the throne between 681 and 669 BC, accelerated Assyria's efforts to become a world empire and conquered Egypt. By strengthening his sovereignty over Anatolia through his campaigns to Egypt, the king obliged the kingdoms he captured to sign treaties that would prove their loyalty to him. The present study aims to analyze the expansionist policies of the Assyrian King Esarhaddon within the context of scriptures of loyalty oath that he founded on sacred grounds and ordered his affiliate kingdoms to sign during his rule in Anatolia.

Keywords: Neo-Assyrian Period, Esarhaddon, Royal Oath, Vasal Treaties, Succession Documents

Asarhaddon'un M.Ö. 681 yılında Kral Sanherib'in (M.Ö.710-681) ardından Asur tahtına çıkışı siyasi açıdan oldukça karmaşık bir dönemi temsil eder. Bu dönemdeki kargaşanın temelinde Asarhaddon'un annesi Naqia-Zakutu'nun Babilli oluşu ve bu veliahdın Asur'u Babil'in gölgesinde

---

* Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, nyildirim@mku.edu.tr

bırakacağı faaliyetler içine gireceği korkusu, diğer kardeşleri ile yaşanan taht mücadeleleri¹ ve bir suikast sonucu Sanherib'in ölmesinin² yarattığı infial ve halkın bu duruma gösterdiği tepkiler yatar. Tüm bu tepkilere rağmen tahta çıkan Asarhaddon'un ilk icraatlarından biri Babil'in yeniden tesisi olmuştur. Kral Amanos Dağları'ndan getirttiği sedir ve diğer ağaç türleriyle birlikte Babil'deki Esagila Tapınağı'nı yeniden düzenletmiştir.³ Asarhaddon'a ait yıllıklarda tapınakların yeniden düzenlenmesinin ve Marduk ve Nabû'ya tapınımların yaygınlaşmasına dair çabalarının yer aldığı kayıt altına alınmıştır. Asarhaddon'a ait mektuplar⁴ dikkatle incelendiğinde bu tapınım faaliyetlerinin ciddiyetle devam ettirildiği görülür. Babil'in dışındaki merkezlerde de devam ettirilen tapınak restoreleri Asur'da da gerçekleştirilmiş ve Tanrı Aşşur kültü için Eşarra Tapınağı'nın restoresi kral tarafından yaptırılmıştır. Babil'in kentsel ve kültürel düzenleme açısından öncelikli olmasının nedeni Elam tehdidi olarak değerlendirilmiştir.⁵

Asarhaddon'un ilk görev yıllarında tapınak yapımındaki sedirleri elde ettiği Anadolu ve Doğu Akdeniz coğrafyasıyla özellikle ilgilendiği, bu coğrafyalara düzenlediği seferleri de kayıt altına aldırıldığı Prizma Yazıtından anlaşılmıştır. Krala ait Prizma S yazıtında Hitit Bölgesi (Suriye ve kuzeyi) ve Doğu Akdeniz'deki krallıkların adları sayılmış ve Hitit coğrafyasındaki 22 krallıkla birlikte buradan çeşitli sunuları kabul ettiği aktarılmıştır.⁶ Dolayısıyla kralın ilk görev yılları Asur'un Anadolu ve Kuzey Suriyeli krallıklarla sakin ilerleyen ilişkileri olduğundan ve Asur açısından gerekli hammadde ihtiyacının bu krallıklar aracılığıyla karşılandığı bir ekonomik işleyişten söz edilebilir. Ancak bu işleyiş sekteye uğratan hamle Mısır'ın Doğu Akdeniz'de Asur karşıtı koalisyon girişimleri ve buna bağlı gelişen isyanlar olmuştur.

Kral M.Ö. 674'de ilk Mısır seferini başlatmış, isyanların ilk başladığı yer olan Sidon'a Asur ordusu yönlendirilmiş ve hedef Mısır'ın merkezi Memfis olarak belirlenmiştir. Sidon'da zafer kazanılmış, ancak Asur ordusunun Mısır ilerleyişini durduran gelişme Urartu ve Frigler'in İskit ve Kimmer istilalarına

¹ Eckart Frahm, "The Neo-Assyrian Period (1000–609 bc.)", *A Companion to Assyria* ed. Wiley-Blackwell Press. 2017, s. 186; John D. Wiseman, "The Vassal-Treaties of Esarhaddon", *Iraq* 20/1, London 1958. s. 6.

² Kadriye Yalvaç, "Sanherib'in Ölümü ve Asarhaddon", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21/1-2, 1963, s. 47-48.

³ RINAP 4, s.156.

⁴ Asarhaddon dönemine ait krali yazışmalar ile ilgili bkz. Simo Parpola, *Letters from Assyrian Scholars to the Kings Esarhaddon and Ashurbanipal*, Winona Lake, Indiana Eisenbrauns-2007.

⁵ ARAB II, s. 271; L. Gürkan Gökçek, *Asurlular*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2015, s. 191.

⁶ RINAP 4, s. 67-68/105; Prizma S. Col V.I; ARAB II, s. 265-266.

karşı siyasi bir varlık gösterememesi nedeniyle Anadolu topraklarından kaynaklanmıştır. İskit ve Manna arasında gerçekleşen askeri ittifak sonucunda Asur topraklarına yaklaşan bu tehdidi ortadan kaldırmak amacıyla Asur Kralını Anadolu'ya sefer düzenlemeye iten neden ise Kimmerler'in yoğun istilaları olmuştur. İskit ve Asur arasında kral tarafından geliştirilen dostane ilişkiler ve diplomatik bir evlilik ile kral, İskit istilalarını dizginlemiş ve Kimmerler'e karşı güç elde etmiştir. Hubuşna'ya (Konya-Ereğli) kadar uzanan ve neredeyse tüm Hilakku ve Que kentlerini işgal eden kral nihayetinde Kimmerler'i yenmeyi başarmış⁷, ancak Kimmer tehdidi bütünüyle ortadan kaldırılamamıştır.

M.Ö. 670 yılında Mısır Firavunu Tarku/Taharka'nın (M.Ö. 689-664) Doğu Akdeniz'de Fenike kentlerini Asur karşısında birlikte hareket etmek için yeniden örgütlemesi nedeniyle Asarhaddon Mısır'a bir sefer düzenlemek zorunda kalmıştır, Bu sefer esnasında kendisine düzenli vergi ödeyen ancak Asur karşıtı koalisyonlar içinde yer alan Sidon Kralı Abi-Milkutti'yi yendiğini ve buradan oldukça kıymetli ganimet elde ettiğini belirtmiştir. Kral ayrıca yıllığına buradaki halkı Asur'a sürdüğünü kaydettirmiştir.⁸ Kral ayrıca bu sefer dönüşünde Hitit bölgesindeki ve deniz kenarındaki krallıkları bir araya getirdiğini belirtmiş, başarıyla tamamlanan Mısır seferinden zengin bir ganimetle döndüğünden bahsedilmiştir. Asarhaddon yıllıklarının özellikle ilk görev yıllarında Asur, Sumer, Akad ve Babil'in Kralı unvanını kullanmışken⁹, Mısır zaferi sonrasında bu unvanlara Mısır'ın Kralı unvanını da eklemiştir. Asarhaddon'un Mısır galibiyeti günümüz Gaziantep yakınındaki Zincirli Stelinde¹⁰ de ayrıntılı bir biçimde kayıt altına alınmıştır. Bu stelde kralın unvanları ile ilgili bölümü şöyledir:

- 13   ^maš-šur-PAP-AŠ LUGAL GAL MAN *dan-nu* MAN
 14   GİR.NÍTA KÁ.DİNGİR.RA.KÍ LUGAL KUR *šu-me-ri*
 15   ù URÍ.KÍ MAN KUR.*kár-dun-ía-aš* DÜ-šú-un
 16   LUGAL LUGAL.MEŠ KUR.*mu-šur* KUR.*pa-tu-ri-su*
 17   *u* KUR.*ku-u-si*

⁷ ARAB II, s. 212;

⁸ RINAP 4, s. 148.

⁹ RINAP 4, s. 58.

¹⁰ RINAP 4, s. 181-185.

“¹³⁻¹⁷⁾ Asarhaddon Büyük Kral, Güçlü Kral, Cihan Kralı, Asur Kralı, Babil Valisi, Sumer ve Akad Kralı, Karduniaš (Babil) Kralı, Mısır, Yukarı Mısır ve Kuş Krallarının Kralı...”

Stelin ilerleyen satırlarında stelin yaptırılma gerekçesini Asarhaddon şu ifadelerle belirtmiştir:

- 50 NA₄.NA.RÚ.A *ši-tir* MU-*ia ú-še-piš-ma ta-nit-ti qar-ra-du-ti*
- 51 AN.ŠÁR EN-*ia da-na-an ep-še-te-ia šá ina tukul-ti* AN.ŠÁR
EN-*ia at-tal-lak-u-ma*
- 52 *ù li-i-tú ki-šit-ti* ŠU.II-*ia EDİN-uš-šú ú-šá-áš-tir-ma*

“⁵⁰⁻⁵²⁾ Adımın kazındığı bir dikilitaş yaptım ve ona beyim Tanrı Aššur’un gücüyle ve güveniyle kazandığım şanlı kahramanlıkları ve ele geçirdiğim yerlerdeki üstünlüğümü yazdırdım...”

Asarhaddon’un Mısır hâkimiyetini sarsan ve yeniden Mısır üzerine sefer düzenlemeye iten neden Mısır’da varlık göstermeye çalışan Taharka’nın faaliyetleri olmuştur. Ancak Asarhaddon bu seferi tamamlayamamış, sefer esnasında M.Ö. 669 yılında ölmüştür.

Kralın genel icraatlarına bakıldığında Anadolu ve Doğu Akdeniz’deki krallıkların vasallık statülerinin devamı hedeflenmiştir. Orta Anadolu’dan Basra Körfezine- Doğu Akdeniz sahillerinden Van Gölü’nün güneyine uzanan önemli bir coğrafya Asur egemenliği altına alınmaya çalışılmıştır. Bu geniş coğrafyanın ele geçirilmiş olması kadar, Asur egemenliğinin bu topraklarda kalıcılığının da sağlanması gayesi kralın hayattayken veliaht belirlemesinin ve bu veliahdın tüm Asur otoritesi altındaki siyasi unsurlara benimsetilmesini zorunlu kılmıştır. Asarhaddon oğulları arasından Asur Kralı olarak Asurbanipal’i belirlemiş ve Asurbanipal’i ilk olarak yıllığında¹¹ Tanrı Aššur adına yaptırdığı bir tapınağın inşası sırasında kendi krali heykelinin yanına oğlu Asurbanipal’in de bir heykelini diktirdiğini belirterek ilan etmiştir. Bu ilanı takip eden süreçte ise Asarhaddon, başta Tanrı Aššur olmak üzere panteondaki diğer tanrıların emriyle ya da onların huzurunda hazırlandığını öne sürdüğü sadakat/bağlılık metinlerini kendine bağlı krallıklara uygun bir biçimde hazırlatmış ve bu krali emrin içeriğinde Asur’a ve onun gelecekteki kralı Asurbanipal’e koşulsuz bir bağlılığı zorunlu kılmıştır.

¹¹ ARAB II, s. 272.

Genel Hatlarıyla Bağlılık Yemini Metinleri

Bağlılık Yemini/Krali Yemin adı verilen metinler özellikle M.Ö. 8. yüzyıldan sonra, Asur'un egemenlik alanını fazlasıyla genişlettiği dönemde karşımıza çıkmıştır.¹² Bu dönemde yayılcı bir politika izleyen Asur Kralları ele geçirdikleri topraklardaki hâkimiyetlerini arttırmak ve bu hâkimiyeti kalıcı kılmak amacıyla kendilerine bağlı yerel krallarla antlaşma metinleri düzenlemişlerdir. Bu metinlerin genellikle tanruların emriyle hazırlanmış olduğu vurgulanmış ve tanruların buyruğu Asur Kralı aracılığıyla antlaşmanın yapılacağı yerel krala tebliğ edilmiştir. Çoğunlukla Tanrı Aşşur'un mührünün yer aldığı bu metinler *adû* “yasal pakt/krali antlaşma/krali ahit/buyruk” sözcüğüyle başlamış ve bu *adû* sözcüğünden sonra hangi kral tarafından düzenleniyorsa o kralın adı yer almıştır. Antlaşma metinlerinde geçen *adû* sözcüğünün Aramca *dy* sözcüğünden Asurca'ya çoğul olarak aktarılmış olduğu düşünülmüş ve bir tür “yasal paktlar/krali yeminler/ahitler/buyruklar/emirler” olarak tanımı yapılmıştır.¹³ Orta Asur Dönemi'ne ait metinlerde karşımıza çıkan bu sözcüğün yalnızca siyasi antlaşma metinlerinde kullanılmadığı, kült metinlerinde de kullanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla *adû* sözcüğünün kullanıldığı metnin içeriğine göre bir anlam kazandığını *adê ša ʿAššur* “Tanrı Aşşur'un emirleri/buyrukları/ahitleri” ifadesinin yer aldığı ve *tuppi-adê* “yeminler/antlaşmalar/emirler tabletleri” olarak adlandırılan kehanet ya da kültüsel metinlerin varlığı ortaya koymuştur.¹⁴ Bu tür metinlerden farklı olarak *adû* sözcüğü ile başlayan ve Asur Kralları'nın kendilerine bağlı krallıklarla/beyliklerle gerçekleştirdikleri ve bağlılık emri verdikleri metinlerinde çoğunlukla Tanrı Aşşur'un yalnızca mührü yer almış, ancak antlaşma hükümlerine ya da emirlere/ahitlere uyulmadığı takdirde cezanın Tanrı Aşşur ve panteondaki diğer tanrılar tarafından uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu tür metinlerde bir mutabakattan ziyade bir emre uyma algısı, tanruların huzurunda ve şahitliklerinde hazırlanmış olması ile de bu algının kutsal bir zemine oturtulması hedeflenmiş olmalıdır.

¹² Simo Parpola, “Neo-Assyrian Treaties from the Royal Archives of Nineveh”, *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 39/2, 1987, s. 161-189.

¹³ CAD A/I, s. 131; Simo Parpola 1987, s. 181-182; Karen Radner, “Assyrische tuppi ade als Vorbild für Deuteronomium 28,20-44?” In M. Witte et al. (ed.), *Die deuteronomistischen Geschichtswerke*. BZAW 365, Berlin / New York 2006, s. 353.

¹⁴ Jacob Lauinger, “Esarhaddon's Succession Treaty at Tell Tayinat: Text and Commentary”, *Journal of Cuneiform Studies-64*, 2012, s. 87; Kirk Grayson *The Royal Inscriptions of Mesopotamia Assyrian Periods*, Volume 2 -RIMA II, Toronto 1975-1991, s. 125.; S. Ferruh Adalı, “Yeni-Asur Kehanet Metni K.2401'de Geçen *tuppi adê ša ʿAššur* İfadesinin Anlamı Üzerine”, *Archivum Anatolicum* 9/2, 2015, s. 3.

Çalışmanın konusunu oluşturan Asarhaddon'un bağıllık yemini emri verdiği metinler, kralın tanrıların emrini vasal krallıklara tebliğ etme ve bu yeminin onaylandığından emin olma ile görevlendirildiği izlenimi yaratmıştır. Zira vasal krallıkların Asur'a bu dönemdeki bağıllıklarının temini, hem krallığın politik etkinlik alanının güvenliğinin sağlanması, hem de kralın veliaht olarak belirlediği prensin koruma altına alınması açısından önemli görülmüştür. Bağıllık yemini metinlerinde bağıllık yemini ettirilen siyasi unsurun tüm vatandaşları, onların çocukları, torunları ve hatta sahip oldukları tüm öz kaynaklarla yemin kapsamı içerisinde değerlendirilmiş ve bu yemin metinlerinde belli bir geçerlilik süresi belirtilmemiştir.

Asur'a bağıllık yemini etmesi istenilen ve bu bağlamda hazırlanan bir tür taahhütnameye uymak durumunda kalan krallıklar, Asur'un batı yayılmacılığı ve Anadolu ile Doğu Akdeniz üzerindeki otoritesini sağlamlaştıracak kilit krallıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar Zagros eteklerindeki krallıklar, Suriye kuzeyinden Anadolu'ya geçişi sağlayan Kunulua/Kunalia Krallığı ve Doğu Akdeniz sahilindeki önemli liman kenti Tire/Tyre'dir. Asarhaddon tarafından Tire Kralı Baal'in uyması istenen emirler metni, Doğu Akdeniz'de önemli bir liman kenti olan Sidon'da yaşanan isyanlarının bir benzerinin yaşanma olasılığına karşı aldığı tedbirleri içermiştir. Bu metin kralın hükümdarlığı altına aldığı Doğu Akdeniz yerleşimlerini (Akko, Dor, tüm Filistin Coğrafyası, Lübnan, Biblos ve dağ kavimlerinin yaşadıkları alanlar, tüm Doğu Akdeniz sahil şeridi) ve buralardaki deniz ticaretini düzenleyici emirlerini içermiştir.¹⁵ Yine Asur'un ve Tire'nin tanrılarının koruyucusu olacağı bu emir metni, veliahdın belirlenmemiş olması ve dolayısıyla yalnızca Asur Kralı'na ve Asur'un Tire'deki görevlilerine de bağıllık içermesiyle bu çalışmada incelenecek diğer bağıllık yemini/emri metinlerinden farklıdır.

Asarhaddon Dönemi Bağıllık Yemini Metinlerine Örnekler

Sanherib döneminde kullanılan bağıllık/sadakat emirleri/ahitleri metinleri¹⁶ içerik ve kapsam açısından kendisinden sonra tahta çıkan oğlu Asarhaddon'un uyguladığı emirler/ahitler metinlerine de örnek teşkil etmiştir. M.Ö. 705-681 yılları arasında Asur Kralı olan Sanherib'in düzenlediği metin veliaht olarak Asarhaddon'un ön plana çıkarıldığı ve bu veliahdın tüm Asurlular tarafından kabul edilmesi gerekliliğinin vurgulandığı bir veliaht belirleme metni olarak ve belirlenen veliahdı herhangi bir tehlike girişimine karşı tanrıların koruyucu olmaları dileğiyle sonuçlandırılmıştır. Bu yönleriyle

¹⁵ Nadav Na'aman, "Esarhaddon's Treaty with Baal and Assyrian Provinces Along the Phoenician Coast", *Rivista degli Studi Fenici* 22, 1994, s. 3-8.

¹⁶ Karen Radner 2006, s. 376-378.

yani halefin belirlenmesi ve korunması amacını taşıyıcılarıyla bu emir/ahit metinleri bir tür “veraset metinleri” özelliği de kazanmışlardır.

Sanherib’in ardından Asur tahtında olan Asarhaddon’un yedi oğlu ve bir kızı olduğu bilinmektedir. Bu yedi oğul içerisinde Şamaş-şum-ukkin’in Asarhaddon’un ölümü halinde Babil Kralı olarak atanacağı Asur’a bağlı krallıklara uygulanan bağlılık emri metinlerinde vurgulanmış, ancak yaşının küçük olduğu da belirtilmiştir.¹⁷ Bu tür metinlerde kardeşler arasında yaşanacak herhangi bir taht mücadelesinde Asurbanipal’in korunacağı aktarılmış, ancak kardeşler arasındaki husumetin asgari bir seviyeye indirgenmesi için de çeşitli hükümler belirlenmiştir.¹⁸ Bu antlaşma şartlarının da yer aldığı ve Asarhaddon’un krallığı döneminde gerçekleştirilen bağlılık yemini antlaşmalarına örnek olarak Ramata/Ramatia Bağlılık Yemini Emri ve Kunulua/Kunalia Bağlılık Yemini Emri metinleri değerlendirilmelidir.

Ramata/Ramataia Bağlılık Yemini Metni (ND 4327)

M.Ö. 672 yılında hazırlandığı düşünülen bu Bağlılık Antlaşması Asarhaddon tarafından Urakazabanu’nun Medli Kralı Ramata’nın ve Zagros eteklerindeki diğer 7 krallığın uyması için hazırlanmıştır.¹⁹

Tanrı Aşşur’un mührü ile onaylanmış bu antlaşma metninin²⁰ ilk satırı “Asarhaddon’un emirleri” ifadesi ile başlamış ve metnin ilerleyen satırlarına emirlerin muhatabı, gerekçesi ve geçerlilik süresi şöyle yansımıştır:

Stn. 1

1	<i>a-de-e ša^maššur-PAB.AŠ MAN ŠÚ MAN^{KUR}aššur</i>
2	<i>DUMU^{md}30.PAB.MEŠ.SU MAN ŠÚ MAN^{KUR}aššur-ma</i>
3	<i>TA^mra-ma-ta-a-a EN.URU^{URU}ú-ra-ka-za-[ba]-nu</i>
4	<i>TA DUMU.MEŠ-šú DUMU.DUMU.MEŠ-šú TA^{URU}u-ra-ka-za-ba-nu-a-a</i>

¹⁷ Donald J. Wiseman 1958, s. 37-40.

¹⁸ Marc Van De Mieroop, *Eski Yakındoğu Tarihi*, Çev. Sinem Gül, Homer Kitabevi, İstanbul 2018, s. 223-224.

¹⁹ Donald J. Wiseman 1958; Louis D. Levine, “Geographical Studies in Neo-Assyrian Zagros”, *Iran* Vol. 12, 1974, s. 99; Amélie Khurt, *The Persian Empire: A Corpus of Sources from the Achaemenid Period*, Routledge London and New York 2013, s. 26.; Simo Parpola, *Letters from Assyrian Scholars to the Kings Esarhaddon and Ashurbanipal*, Eisenbrauns 2007, s. 242.

²⁰ Donald J. Wiseman 1958, s. 29 vd.; Erle Leichty, *The Royal Inscriptions of Esarhaddon, King of Assyria (680–669 BC)*, (RINAP 4/ 20) Winona Lake, Indiana Eisenbrauns 2011, s.30 vd.

5 *gab-bu* TUR GAL *mala ba-šú-u*
 6 *is-si-ku-nu* DUMU.MEŠ-*ku-nu* DUMU.DUMU.MEŠ-*ku-nu*
 7 *ša* EGIR *a-de-e ina u₄-me ša-a-ti ib-ba-šú-u-ni*
 8 TA *na-pah* ^dUTU-*ši a-di e-reb* ^dUTU-*ši*
 9 *am-mar* ^maššur-PAB.AŠ MAN ^{KUR}aššur LUGAL-*tu be-lu-tu*
 10 *ina* UGU-*šu-nu ú-ba-šu-ni ša ina* UGU ^maššur-DÙ.A
 11 DUMU MAN GAL *ša É UŠ-ti* DUMU ^maššur-PAB.AŠ
 12 MAN ^{KUR}aššur *ša ina muh-hi-šú a-de-e is-si-ku-nu iš-ku-nu-*
ni

“¹⁻¹²) Asur’un ve cihanın kralı Sanherib’in oğlu, Asur’un ve cihanın kralı Asarhaddon’un emirleri, *Ura kazabanu* kenti beyi *Ramata* ve onun oğlu, torunu ve yaşlı genç tüm *Ura kazabanulu*’lar, hatta onların bu emirler (metninden) sonra dünyaya gelen çocukları, torunları (için) gün doğumundan gün batımına Asur Kralı Asarhaddon’un, krallığın ve beyliğin var olduğu müddetçe yaşayacak olan bu emirler metni Asarhaddon’un veliyaht prensi Asurbanipal’e vekâletinin (kabulü ile ilgili) hazırlanmış (ve) sizin tarafınızdan ilan edilecektir...”

Metnin ilerleyen satırlarında bu emirler metninin bilinen baş tanrılar ve ayrıca kent tanrılarının hepsinin huzurunda oluşturulduğu ve metinde adı geçen tüm tanrılarının bu emirleri doğruladığı yer almıştır. *Ura kazabanu* Kralı’nın bu emirleri doğrulayan tanrılarının huzurunda Asarhaddon’un emirlerine sadık kalacağına dair yemin etmesi gerekliliği metne şöyle aktarılmıştır:

Stn. 1

25 ^daššur AD DİNGİR.MEŠ EN KUR.KUR-*ti ta[m-..]*
 26 ^da-nù ^den-líl ^dé-a [MIN]
 27 ^d30 ^dUTU ^dİŠKUR ^dAMAR.UTU MIN
 28 ^dAG ^dENŠADA ^dİB ^dU.GUR MIN
 29 ^dnin-líl ^dše-ri-ua ^dMAH MIN
 30 ^d15 *ša* ^{URU}NİNA^{KI} K ^d15 *ša* ^{Arba}il MIN
 31 DİNGİR.MEŠ DÙ-*šú-nu ša* URU.ŠÀ.URU MIN

32	DİNGİR.MEŠ DÙ-šú-nu ša ^{URU} NİNA ^{KI}	MIN
33	DİNGİR.MEŠ DÙ-šú-nu ša ^{URU} kal-ha	MIN
34	DİNGİR.MEŠ DÙ-šú-nu [š]a ^{URU} Arba-il	MIN
35	DİNGİR.MEŠ DÙ-šú-nu [š]a ^{URU} kak-zi	MIN
36	DİNGİR.MEŠ DÙ-šú-nu ša ^{URU} KASKAL	MIN
37	DİNGİR.MEŠ ^{KUR} aššur DÙ-šú-nu	MIN

«²⁶⁻³⁷) Yeryüzünün sahibi, tanrıların babası Tanrı Aššur, Anu, Enlil, Sin, Šamaš, Adad, Marduk, Nabu, Nusku, Uraš, Ninlil, Nergal, Šerua, Bēlit-ilāni, Ninova'nın İštar'ı, Erbil'in İštar'ı, Asur'un bütün tanrıları, Ninova'nın bütün tanrıları, Kalhu'nun bütün tanrıları, Erbil'in bütün tanrıları, Kakzi'nin bütün tanrıları, Harran'ın bütün tanrılarınca (belirlenen) [edeceğin yem]in...»

Tanrıların şahitliğinin ardından Ramata'nın bu antlaşma çerçevesinde yerine getirmesi gereken sorumluluklar şöyle aktarılmıştır:

41	a-de-e ša ^m aššur-PAB.AŠ MAN ^{KUR} aššur ina İGİ DİNGİR.MEŠ GAL.MEŠ
42	ša AN-e KI-tì is-si-ku-nu iš-ku-nu-u-ni
43	ina UGU ^m aššur-DÙ.A DUMU MAN GAL ša É UŠ-ti
44	DUMU ^{md30} .PAB.AŠ MAN ^{KUR} aššur-ma EN-ku-nu šá a-[na DUMU LUGAL-ti]
45	šá É UŠ-ti MU-šú iz-kur-[u-ni] ¹ [i-pa]-qi-du-šú-u-ni
46	ki-ma ^m aššur-PAB.AŠ MAN ^{KUR} aššur [a-n]a šim-ti it-ta-lak
47	^m aššur-DÙ.A ¹ DUMU MAN GAL ša É ¹ UŠ-ti ina GİŠ.GU.ZA
48	LUGAL-ti tu-še-šab-ba LUGAL-u-tú EN-u-tú
49	šá ^{KUR} aššur ina muh-hi-ku-nu up-pa-aš [?] ina A.ŠÀ bi[r]-ti URU
50	la ta-na-šar-šú-u-ni ina muh-hi-[š]ú la ta-ma-haš-a-ni

«⁴¹⁻⁵⁰) Asur'un ve cihanın kralı Asarhaddon'un oğlu Asurbanipal'in veliaht prens olarak belirlenmesi ile ilgili bu emirler metni, göğün ve yerin büyük tanrıları huzurunda seninle birlikte yapıldı. Asur Kralı Asarhaddon öldüğünde, onun tahtına oğlu Asurbanipal'i oturtacaksın. Asur'un krallık ve

beyliği (otoritesi) senin üzerinde olacak. Onu ÷lkende ve kentinde koruyacaksın, hatta onun için savaşacak; onun için öleceksin...”

Bu bağlılık emri metninin ilerleyen satırlarında Ramata, veliaht Asurbanipal’i hem dış dışmanlara karşı, hem de kendi ailesine karşı koruyacak ve Asur’a bağlılığının sembolü olan gerekli ödemeleri zamanında gerçekleştirecektir. Böylelikle pek çok açıdan Asurbanipal’in tahtta rahat edebilmesi sağlanmış olacaktır.²¹ Bu metinde Ramata’nın, başta tanrı Aşşur olmak üzere tanrılar tarafından onaylanmış bu emirlere uymadığı takdirde en ağır biçimde cezalandırılacağı oldukça detaylı bir biçimde anlatılmıştır.²² Ahtin/bağlılık emirleri metninin son satırları metnin düzenlendiği tarihi (*aiaru/iyyaru* Nisan/Mayıs ayının 16. günü) ve Asur veliahdı olarak Asurbanipal’in, Babil valisi olarak şamaş-şum-ukkin’in belirlendiğini kayıt altına alarak sonlandırılmıştır.

Kunulua/Kullania/Kunalia Bağlılık Yemini Metni

Tanrı Aşşur’un mührünü taşıyan ve kral Asarhaddon tarafından Kunulua/Kunalia ÷lkesi’nin bağlılığını tescilleyen antlaşma metni, Ramata ve yakınındaki krallıklara uygulanan bağlılık antlaşması ile oldukça benzer bir içeriğe sahiptir. Günümüz Amik Ovası ve güneyindeki bölgeyi içine alan Kunulua/Kullania/Kinalua, Patina-Unqi Krallığı’nın krali merkezi iken Asur Kralı III. Tiglat-Pileser tarafından M.Ö.738 yılında sınırları belirlenerek Asur’a bağlı büyük bir eyalet haline getirilmiştir.²³ Kunulua/Kunalia Bağlılık Yemini Antlaşması’nın²⁴ ilk satırlarında bu antlaşmanın çok sayıda şahidin katılımıyla gerçekleştirildiği ve antlaşmanın amacı şöyle belirtilmiştir:

Stn.1

1	<i>a-de-e řa^maş-şur-PAP-Ař MAN KUR ař-şur</i>
2	<i>DUMU^{md}30-PAP.MEş-SU MAN KUR ař-şur</i>
3	<i>TA^{lü}EN.NAM KUR ku-na- li -a</i>
4	<i>TA^{lü}2-e^{lü}GAL É</i>

²¹ Donald J. Wiseman 1958, s. 44-46

²² Donald J. Wiseman 1958, s. 60-64.

²³ Simo Parpola 2012, s. 35; Nurgül Yıldırım, “Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Patina Krallığından Unqi Krallığına Antakya ve Amik Ovasının Tarihsel Süreci”, *Bellekten*, 80-289, 2016, s. 701-722.

²⁴ Jacop Lauinger, “Esarhaddon’s Succession Treaty at Tell Tayinat: Text and Commentary”, *Journal of Cuneiform Studies*-64, 2012, s. 88-122.

- 5 [lúA].BA.MEŠ lúDIB.PA.MEŠ lú3.U5.MEŠ
6 lúGAL URU.MEŠ lúmu-tir tèt-me
7 lúGAR-nu.MEŠ lúGAL-ki-šir.MEŠ
8 lúEN gisGĠGĠR.MEŠ lúEN pe-[hal-lal-ti
9 lúzak-ku-e lúkal-la-b[a]-[ni]
10 lú[u]m-ma-a-ni lú[a]-[ri?]-[ti?]
11 lú[ki]l-ki-tu-u TA lúÉRĠN.MEŠ [ŠU^{II}-šú gab-bu]
12 [TUR u GAL] mal ba-[šú-u]

(Sanherib'in Mührü)

- 13 [is-s]i-šú-nu ÉRĠN.MEŠ-šú-nu ša EGĠR a-de-e
14 ina [u₄]-me [šal-a-ti ib-ba-šú-ni TA na-pa-ah dUTU-ši
15 [x] a-di e-reb dUTU-ši am-mar maš-šur-PAP-AŠ
16 MAN KUR aš-šur LUGAL-u-tú EN-u-tú ina UGU-hi-šú-nu
17 up-pa-aš-u-ni ina UGU maš-šur-DÙ-A DUMU MAN GAL-u
18 šá É UŠ-te DUMU maš-šur-PAP-AŠ MAN KUR aš-šur
19 šá [ina UGU]-hi-šú a-de-e is-si-ku-<nu> iš-kun-u-[ni]
20 [ina ĠĠ^{mul}SAG].[ME.GAR^{mul}dil-bat
^{mul}UDU.ĠDĠM.SAG.[UŠ]
21 [mulUDU.ĠDĠM.GU₄.UD^{mul}[šal-bat-a-nu] m[ul]GAG.SĠ.SÁ]
22 [ina ĠĠ^d]aš-šur [d]a-[num] dBAD [d]É.A]
23 d30 dUT[U] dĠM dMES dPA d[...]
24 dše-ru-u-[a] dbe-let-DĠNGĠR.MEŠ DĠNGĠR [...]
25 AN-e KĠ.[TĠM] DĠNGĠR.MEŠ ina KUR [aš-šur]
[DĠNGĠR.MEŠ]
26 [KUR] šu-me-ri [u] URU.KĠ [DĠNGĠR].[MEŠ KUR.KUR]
27 ka-li-šú-n[u u]-dan-nin-[u-ni]
28 iš-ba-tú [iš-ku-nu-ni]

29 <d>aš-šur AD DİNGİR.MEŠ EN KUR.KU[R ti-tam-ma]

“¹⁻²⁸⁾ Asur Kralı Sanherib’in oğlu Asur Kralı Asarhaddon’un bu emri, Kunalia Ülkesi beyi ile birlikte, milletvekilleri, yerel yönetici, tapınak yetkilisi, ileri gelenler (büyükler), araba sürücülerinin lideri, üçüncü (derecedeki) adamlar (memurlar), kent in ileri gelenleri (büyükleri), yerel idareciler, haber toplama subayı, müfreze komutanları, arabacılar, araba sürücüsü, süvarilerin başı, kabile lideri, özel birlik komutanı, ordu komutanı, siper komutanı, zanaatkarlar başı, büyük ve küçük (meclisi) ve tüm bu idarecilerin emri altındaki insanlar ve bu ahitten sonra doğan çocukları doğudan batıya krallık ve beylik olarak varlık gösteren her şeyin sahibi Asur Kralı Asarhaddon seninle birlikte büyük krallığın veliahtı olarak Asurbanipal’i belirledi...”

Metnin ilerleyen satırlarında Asarhaddon’un bu metni hangi koşullarda hazırlattığı ve bu aşamadan sonra gerçekleştirilmesini istediği hüküm şöyle kaydedilmiştir:

46 a-de-e [ša ^maš-šur-PAB-AŠ MAN KUR aš-šur ina İGİ DİNGİR.MEŠ GAL.MEŠ]

47 šá AN-e [u Kİ.TİM is-si-ku-nu iš-ku-nu-u-ni]

“⁴⁶⁻⁴⁷⁾ Asur kralı Asarhaddon’un bu ahdi gökyüzünün ve ruhların büyük tanrılarının huzurunda hazırlandı (ve) sizin tarafınızdan (onaylanıp) ilan edilecektir...”

Tanrılar tarafından hazırlanmış olan bu emirler metninin/ahdin, yine tanrılar tarafından korunacağı, bu ahde uyulmaması halinde muhatabın yine tanrılar tarafından cezalandırılacağı metnin ilerleyen satırlarında belirtilmiş, antlaşmanın geçerliliği yerel tanrılar da koruması altında olduğu ilgili satırlarda şöyle kaydedilmiştir:

Stn. 6

44 ^da-ra-miš EN URU KUR SÍ EN URU KUR [az-a-i[?]] A.MEŠ SİG₇.MEŠ li-mal-li-ku-nu]

45 ^dİM ^d<<DİŠ>>ša-la šá ^{uru}kur-ba-il si-ih-lu] UZU.MEŠ

46 [la DÜG.GA] ina [zu]-mur KUR-ku-[n]u li-šab-ši

50 ^dkù-bába ^dkar-hu-ha šá ^{uru}gar-[ga]-miš ri[!]-im-tu

51 dan-nu ina ŠÀ-ku-nu liš-kun [ÚŠ].MEŠ-ku-nu ki-m[a t]i-ki ina qa-qar lit-tu-tuk!

“⁴⁴⁻⁵¹) Qarne Ülkesi’nin²⁵ Kentin ve Aza’i Ülkesi’nin Beyi Tanrı Aramiş sizin topraklarımızı kirli/bulanık suyla doldursun. Kurba’il Kenti’nin Tanrıları Adad ve Šāla sizin bedenlerinize sancı versin, ülkenizdeki hiçbir yer iyi olmasın. Karkamiş Kenti’nin Tanrıçaları Kubaba ve Karhuha güçlü boğayı içinize koysun (huzursuz olun), salgın hastalıklar toprağınıza kolye gibi damlasın...”

İlerleyen sütunlarda antlaşmanın kurallarına herhangi bir aykırı davranışın cezalandırılacağı ve bu ahdi bozan için edilen beddualara devam ederek son satırlara doğru bir tarihleme yapılmış²⁶ ve metin şöyle sonlandırılmıştır:

Stn.8

- 63   ⁱⁱⁱGU₄.SĪ.SÁ UD.16[ ]?.KÁM
64   *lim-mu* ^{md}AG-EN-PAP
65   ^{lu}GAR KUR ^{uru}BÁD-LUGAL-*uk-ka*
66   [*a-de-e*] *ina* UGU ^m*aš-šur-DÛ-İBĪLA*
67   DUMU LUGAL GAL-*u šá É ri-du-ti*
68   *ša* KUR *aš-šur* [^u] ^{md}GĪŠ.NU₁₁-MU-GĪ.NA
69   DUMU LUGAL *ša É ri-du-ti*
70   *ša* KÁ.DĪNGĪR.RA^{ki}
71   [*š*]*a-ak-nu*

“⁶³⁻⁷¹) ... (Tarihleme) *aiaru/iyyaru* (Nisan/Mayıs) ayının 16.[?] günü, Dūr-Šarrukin valisi Nabû-bēl-usur’ın *limuluğunda* bu emir (ile birlikte) Asur Ülkesi veliahdı olarak Asurnasirpal’in ve Babil Kenti veliahdı olarak Şamaş-şum-ukkin’in belirlendiği kayıt altına alınmıştır.”

Asarhaddon’un ölümü üzerine tüm bu antlaşmalara rağmen Babil veliahdının daha çok yetki sahibi olmak istemesi Asurbanipal’i zor duruma sokmuştur. Antlaşmaların ya da emirlerle ilgili metinlerin yeterince

²⁵ Günümüz Kuzey Suriye ve yakın coğrafyasına lokalize edilen Qarne Ülkesi Danā, Kullania/Kunulia ve Arpad’dan at ve koşum takımları alımı ile ilgili metinde birlikte kaydedilmiş ve birbirlerine yakın yerleşimler olarak belirlenmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Nadav Na’aman, “Sennacherib’s ‘Letter to God’ on his Campaign to Judah”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 214, 1974, s. 37.

²⁶ Metnin tarihlendirilmesi ile ilgili bkz. Salo S. Reettakaisa, *Die judäische Königsideologie im Kontext der Nachbarkulturen*, Mohr Siebeck Tübingen 2017, s. 91.

uygulanmaması Naqi'a/Zakutu'nun yeniden bir antlaşma ya da bir emirler metniyle bağlı krallıkları uyarmasını gerektirmiş ve Zakutu'nun Emirleri Metni bu suretle oluşturulmuştur. Bu metinde bağlı krallıklarla birlikte tüm Asur Ülkesi muhatap alınmıştır.²⁷ Metinde bu muhataplar şöyle sıralanmıştır:

- 1 [a]-de-e šá MÍ.za-ku-u-te MÍ.KUR šá ^m30-PAB-[MEŠ-SU]
- 2 MAN KUR-aš AMA ^maš-šur-PAB-AŠ MAN KUR aš-šur
- 3 TA ^{md}GİŠ.NU₁₁-MU-GÍ.NA PAB ta-li-me-šú
- 4 TA ^{md}GİŠ.NU₁₁-UG₅.GA-TÍ.LA ù
- 5 re-eh-te PAB-MEŠ-šú TA NUMUN LUGAL TA
- 6 LÚ.GAL-MEŠ LÚ.NAM-MEŠ LÚ šá ziq-ni
- 7 LÚ.SAG-MEŠ LÚ.GUB-İGİ TA LÚ.zak-ke-e
- 8 ù LÚ.TU KUR gab-bu TA DUMU-MEŠ KUR-aš-šur
- 9 LÚ.qàl-lu LÚ.dan-nu man-nu šá ina ŠÀ a-de-e
- 10 an-nu-te šá MÍ.za-ku-u-te MÍ.KUR ina UGU
- 11 [^maš-šur] DÙ-A DUMU ŠÀ-bi šá HÚL TA UN-MEŠ KUR gab-bu
- 12 [taš]-kun-u-ni

⁴¹⁻¹²) Asur kralı Sanherib'in Kraliçesi, Asarhaddon'un annesi <Asur Kralı Asurbanipal'in büyük annesi> Kraliçe Zaqutu'nun emirleri! Šamaš-šumu-ukkin, Šamaš-metu-ukkin'in ile kardeşlerinin kalanı, kraliyet soylular, idareciler, valiler, başrahip, adanmış kişiler, yerel beyler, saraya girmiş yüksek ve düşük mevkideki tüm Asurlular Kraliçe Zakutu'nun bu emirleri hepiniz için konulmuştur (geçerlidir).

Bu emirler metni daha önceden kral Asarhaddon tarafından belirlenen emir ve hükümlerin yeniden tesciline gerek duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu antlaşmada yalnızca Asurbanipal ve Asur ülkesine gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı panteondaki büyük tanrılar olan Tanrı Aššur, Sin ve Šamaš gibi tanrıların koruyucu olduğu ifade edilmiştir.

Veliahtlar arasında yaşanması olası taht kavgalarını ortadan kaldırması amacıyla görev ve siyasi etkinlik alanları bağlılık yemini emri metinleri ve

²⁷ Simo Parpola "Neo-Assyrian Treaties from the Royal Archives of Nineveh", *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 39/2, 1987: 165-167; RINAP 4: 315-319.

bazı antlaşmalarla önceden belirlenen Asur Kralı Asurbanipal ve Babil valisi olan kardeşi Şamaş-şum-ukkin babalarının ölümüyle birlikte yavaş yavaş güç kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Babil Valisi olan kardeşin Asur tahtı için Medlerle işbirliği içerisine girmesi hem Asurnasirpal'in, hem de sahibi olmak istediği Asur'un sonunu hazırlamıştır.

Sonuç

Anadolu zengin hammadde kaynaklarının yanı sıra Mezopotamyalı büyük krallıkları Akdeniz'e ulaştırmadaki köprü görevi ve buradaki ticarete onları söz sahibi kılmasıyla ele geçirilmesi gerekli bir coğrafya olarak ön plana çıkmıştır. Bu durum Yeni Asur dönemi krallarınca bir politika haline getirilmiş ve Akdeniz ticaretindeki otoritenin korunması özellikle sağlanmaya çalışılmıştır. Doğu Akdeniz'de sağlanacak üstünlük için Asurlu krallar sistemli bir batı yayılmacılığı siyaseti gütmüş ve bu doğrultuda Fırat Nehri ve Zagros Dağları takip edilerek, Güneydoğu Anadolu ve Suriye'nin kuzey ucundaki yerleşimler Akdeniz'e ulaşmadaki öncelikli istasyonları oluşturmuştur. Ele geçirilen bu istasyonlarda Asurlu krallar yazılı dikilitaşlar ya da kaya kabartmaları ile otoritelerini kalıcı hale getirmeye çalışmışlardır. Asurlu krallar tarafından diktirilen bu dikilitaşlarda Asur panteonun büyük tanrıları anılmış, özellikle baş tanrı Aşşur yer almıştır. Bu çalışmada konu edilen Asur Kralı Asarhaddon'a ait günümüz Gaziantep yakınlarından ulaşılan Zincirli Steli de Tanrı Aşşur adına diktirilmiş bir stel olarak bilinmektedir. Yine Asurlu tanrılara adanan ya da onların koruyuculuğuna emanet edildiği anlaşılan yazılı dikilitaşların yanı sıra Asurlu krallar egemenlikleri altındaki krallıklara tanrıları şahit göstererek ya da tanrıların ve kendilerinin emri olduğunu belirttikleri bazı antlaşmalar düzenletmişlerdir. Dinin ve idari sistemin işlerliğinin paralel bir biçimde devam ettirildiğinin kanıtı olan ve Asur Kralı Asarhaddon tarafından Asur'a bağlı krallıklara yönelik uygulanan bağlılık yemini emirleri metinleri tanrı/tanrıların şahitliğinde kral buyruğuna itaati hedeflemiştir. Bu çalışmada örnek olarak değerlendirilen ve iki kent krallığı için hazırlanmış olan Ramata ve Kunulua/Kinalua Bağlılık Emri metinleri Asur otoritesinin hissedildiği, ancak yerli halkın tamamen Asurlu olmaması yönünden benzer idari ve demografik yapı sergileyen krallıklara uygulanmıştır. Bu iki krallıktan Ramata ve yakın coğrafyasında yer alan diğer Asur'a bağlı krallıklar liderlerinin yerli halktan seçilmesine karşın, Kunulua/Kunalia'nın idaresinin Asurlu bir vali tarafından yönetilmesi yönüyle farklılık göstermiştir. Asarhaddon döneminde, Asur gücünü ve egemenliğini Doğu Akdeniz bölgesine yaklaşıldıkça arttırmış ve yalnızca yönetici sınıfı değil, halkı da bağlayıcı krali paktlar/antlaşmalarla egemenliğini kalıcı hale getirmeye çalışmıştır. Kunulua ve Ramata örneklerinde görüldüğü üzere Asarhaddon yalnızca tam bir bağlılıkla

yetinmemiş, bu bağlılığın kendisinden sonrada devamını tesis etmeye çalışmıştır. Asarhaddon, kendisine ve kendisinden sonra gelecek Asur Kralına bağlılık için yemin emri verdiği vasal krallıklara, Asurbanipal'in Asur Kralı, kardeşi Šamaš-šum-ukkin'in ise Babil Valiliğinin kabulünü şart koşturmuştur. Bu yönüyle bağlılık yemini emri metinleri bir tür veraset metni olarak da değerlendirilmiştir. Asarhaddon'un vefatı ile bu iki veliahdın önceden belirlendikleri antlaşma ve metinlere uygun bir biçimde görevlendirildiği görülmüştür. Asarhaddon'un bağlılık yemini emri metinlerinin geçerliliğinin arttırılması ve anlaşmanın daha sağlam bir kutsal zemine oturtulması için yerel tanrıların da metinlerde yer alması, bağlılık yemini metninin yerel krallıklarca kabulünü kolaylaştırmıştır. Zagros Dağları ve Suriye'nin kuzeyindeki kent-krallıklarının idari açıdan parçalı yapısı Asur'un özellikle III. Tıglat-Pileser ve Sargonidler Dönemi krallarınca uygulanan merkezi yönetimlerin küçültülmesi ya da bölünmesi politikasının net bir biçimde uygulandığını göstermiştir. Sanherib döneminde başlayarak Asarhaddon tarafından devam ettirilen bu vasal statüdeki siyasi yapılara veliahda tam bağlılığı içeren bir yemin/anlaşma metninin onaylatılması, otoritenin sınırlarını ve hâkimiyet alanının muhafazası için devam ettirilmesi gereken bir politik geleneğe dönüşmüştür. Tanrı ya da tanrıların buyruğuyla hazırlandığına inanıldığı anlaşılan ve Kral Asarhaddon'un emriyle muhatap krala dikte edilen bağlılık yemini emirleri, Asur'un siyasi etkinlik alanı içerisindeki halkı kapsamış ve ucu açık bir geçerlilik süresine sahip olmuştur.

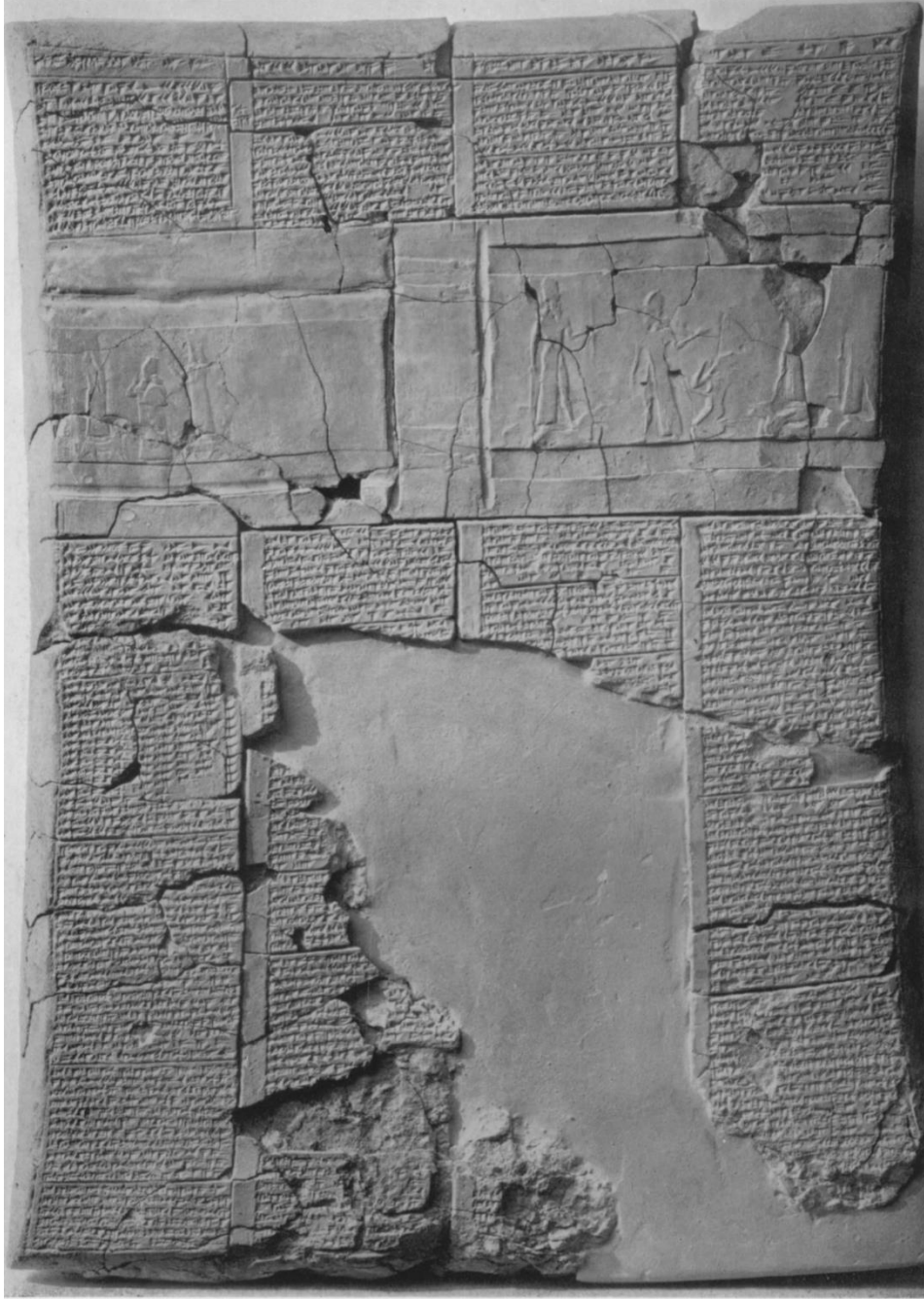
Kısaltmalar

- ARAB II: Luckenbill Daniel David, *Ancient Royal Inscriptions of Assyrian and Babylonian*, University of Chicago Press, 1927.
- CAD : The Assyrian Dictionary of the University of Chicago 1956vd.
- ND :Nimrud (Kalhu)Tablets H.W.F. Saggs — The Nimrud Letters, 1952. (CuneiformTexts from Nimrud V). Oxbow Books, Oxford, 2001.
- RIMA II: Grayson Kirk, *The Royal Inscriptions of Mesopotamia Assyrian Periods/ Volume 2 (1114-859 BC-Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC I)*, Toronto 1991.
- RINAP 4 : Leichty, E., *The Royal Inscriptions of Esarhaddon, King of Assyria (680–669 BC)*, Winona Lake, Indiana Eisenbrauns 2011.

Kaynakça

- Adalı, F. S., “Yeni-Asur Kehanet Metni K.2401’de Geçen *tuppi adê ša daššur* İfadesinin Anlamı Üzerine”, *Archivum Anatolicum* 9/2, 2015,s. 1-24.
- Frahm, E., “The Neo-Assyrian Period (1000–609 bc.)”, *A Companion to Assyria* edt. Wiley- Blackwell Press. 201, s. 161-209.
- Gökçek, L. G., *Asurlular*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2015.
- Khurt, A., *The Persian Empire: A Corpus of Sources from the Achaemenid Period*, Routledge London and New York 2013.
- Lauinger, J., “Esarhaddon’s Succession Treaty at Tell Tayinat: Text and Commentary”, *Journal of Cuneiform Studies*-64, 2012, s. 88-122.
- Levine L. D., “Geographical Studies in Neo-Assyrian Zagros”, *Iran* Vol. 12, 1974, s.99-112.
- Mieroop, M. Van De., *Eski Yakındoğu Tarihi*, Çev. Sinem Gül, Homer Kitabevi 2018.
- Na’aman, N., “Sennacherib’s ‘Letter to God’ on his Campaign to Judah”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 214, 1974, s. 25-39.
- Na’aman, N., “Esarhaddon's Treaty with Baal and Assyrian Provinces Along the Phoenician Coast”, *Rivista degli Studi Fenici* 22, 1994, s. 3-8.
- Parpola, S., “Neo-Assyrian Treaties from the Royal Archives of Nineveh”, *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 39/2, 1987, s.161-189.
- Parpola, S., *Letters from Assyrian Scholars to the Kings Esarhaddon and Ashurbanipal*, Winona Lake, Indiana Eisenbrauns-2007.
- Parpola, S., “The Correspondence of Tiglath-Pileser III from Calah/Nimrud”, *StateArchives of Assyria*, Vol. XIX, Nederlands, 2012.

- Radner, K., "Assyrische tuppi ade als Vorbild fiir Deuteronomium 28,20-44?" In M. Witte et al. (ed.), *Die deuteronomistischen Geschichtswerke*. BZAW 365, Berlin / New York 2006, s. 351-378.
- Reettakaisa, S. S., *Die judäische Königsideologie im Kontext der Nachbarkulturen*, Mohr Siebeck Tübingen 2017, s. 91-92.
- Wiseman, D. J., "The Vassal-Treaties of Esarhaddon", *Iraq* 20/1, London 1958, s. 1-99.
- Yalvaç, K., "Sanherib'in Ölümü ve Asarhaddon ", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 21/1-2, 1963, s. 47-60.
- Yıldırım, N., "Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Patina Krallığından Unqi Krallığına Antakya ve Amik Ovasının Tarihsel Süreci", *Belleten*, 80-289, 2016, s. 701-722.

Ramatia Bağlılık Yemini Metni (ND 4327-Wiseman 1958)

Asarhaddon Bağlılık Yemini Metni (Hatay Arkeoloji Müzesi-Lauinger 2012)